

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI**

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA MEDITSINASI,
CHORVACHILIK VA BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

Ro'yxatga olindi:
№ BD-60840200-1.26
* 29.08 2025-yil

"TASDIQLAYMAN"
O'quv ishlari bo'yicha prorektor
professor A.A.El'murodov
« 29.08 » 2025-yil

**KLINIK XIRURGIYA
ISHCHI O'QUV DASTURI (SILLABUSI)
(sirtqi ta'lim shakli uchun)**

Bilim sohasi: 800000 - Qishloq, o'rmon, baliq xo'jaligi va veterinariya
Ta'lim sohasi: 840000 - Veterinariya
Ta'lim yo'nalishi: 60840200 - Veterinariya farmatsevtikasi

Samarqand –2025 yil

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) 2021-yilda tasdiqlangan o'quv reja va fan dasturiga muvofiq ishlab chiqildi.

Tuzuvchilar:

H.B.Niyozov – SamDVMChBU “Veterinariya jarrohligi va akusherlik” kafedrasini professori, veterinariya fanlari doktori.

X.H.Eshqumatov – SamDVMChBU “Veterinariya jarrohligi va akusherlik” kafedrasini assistenti, veterinariya fanlari falsafa doktori (PhD).

Taqrizchilar:

D.S.Vaxidova – ToshDAU, “Umumiy zootexniya va veterinariya” kafedrasini professori veterinariya fanlari nomzodi, dotsent.

U.B.G'afforov – Samarqand Davlat tibbiyot universiteti “Yuz jag' jarrohligi” kafedrasini mudiri, tibbiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Fanning ishchi o'quv-dasturi (sillabusi) “Veterinariya jarrohligi va akusherlik” kafedrasining 2025-yil 26.08.2025-dagi №1 - son yig'ilishida muhokamadan o'tgan va fakultet Kengashida muhokama qilish uchun tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri: **Narziyev B.D.**

Fanning ishchi o'quv dasturi (sillabusi) “Veterinariya profilaktikasi va davolash” fakulteti kengashida muhokama etilgan va foydalanishga tavsiya qilingan (2025-yil 27.08.2025 №1 - sonli bayonnoma).

Fakultet kengashi raisi: **X.B.Niyozov**

Kelishildi:

O'quv-uslubiy boshqarma boshlig'i: **Sh.X.Qurbanov**

Axborot manbaalari

1. [www. ziyo net.](http://www.ziyo.net)
2. <http://kulikov-av.chat.ru/ma01.htm>
3. www.vetdoctor.ru
4. www.veterinar.ru
5. www.allvet.ru
6. <http://www.zooclub.ru/horses/73.shtml>

VIII. Baholash

Talabalarning fanlarni o'zlashtirishi 5 ballik tizimda baholanadi.

5 (a'lo) baho:

Xulosa va qaror qabul qilish;
Ijodiy fikrlay olish;
Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

4 (yaxshi) baho:

Mustaqil mushohada yurita olish;
Olgan bilimlarini amalda qo'llay olish;
Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

3 (qoniqarli) baho;

Mohiyatini tushunish;
Bilish, aytib berish;
Tasavvurga ega bo'lish;

2 (qoniqarsiz) baho:

Dasturni o'zlashtirmaganlik;
Fanning mohiyatini bilmaslik;
Aniq tasavvurga ega bo'lmaslik;
Mustaqil fikrlay olmaslik.

	kasalliklari.	tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	
25.	Ko'zning umumiy xirurgik kasalliklari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	4
26.	Ko'z sohasida bajariladigan operatsiya turlari va ularning xususiyatlari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	4
Jami:			152

VII. Adabiyotlar.

Asosiy adabiyotlar

1. Niyozov X.B., "Veterinariya xirurgiyasi". Darslik. Samarqand, 2023 yil., Nashriyot "Sarvar Mexroj Baraka"
2. Niyozov X.B., "Veterinariya xirurgiyasi". O'quv qo'llanma. Samarqand, 2021 yil., Nashriyot "F.Nasimov"
3. Niyozov X.B., "Umumiy va xususiy xirurgiya". O'quv qo'llanma. Samarqand, 2015 yil., Nashriyot "F.Nasimov"
4. Tashtemirov R.M., Karimov M.G. "Ortopediya". O'quv qo'llanma. Samarqand, 2013 yil. Nashriyot "F.Nasimov"
5. Tashtemirov R.M. "Veterinariya oftalmologiyasining nazariy asoslari". O'quv qo'llanma. Toshkent, 2015 yil. Nashriyot "F.Nasimov"

Qo'shimcha adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekistonda erkin va farovon yashaylik. "Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 52 bet.
2. Mirziyoyev Sh.M. Insonparvarlik, ezigulik va bunyodkorlik-milliy g'oyamizning poydevoridir. Toshkent, "Tasvir" nashriyot uyi, 2021 yil. – 36 bet.
3. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi. Toshkent, "O'zbekiston" nashriyoti, 2022 yil. – 416 bet.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 28-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida davlat boshqaruvi tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5696 son Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 31-martdagi "Veterinariya va chorvachilik sohasida kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish to'g'risida"gi PQ-187-son qarori.
6. Тимофеев С.В., Филиппов Ю.И и др. «Общая хирургия животных». Учебник. Москва, "Зоомедлит", 2007 год.

Fan Sillabusi

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universiteti

Fan to'g'risida ma'lumot

Fan shifri: KX1606

Fan nomi: Klinik xirurgiya

Semestr/yil: 9-semestr/2025-2026 o'quv yili

Kafedra: Veterinariya jarrohligi va akusherlik

Soatlar/kreditlar: 6,0 ECTS (28 auditoriya soati, 152 soat mustaqil ta'lim)

Ma'ruza	Amaliy mashg'ulot	Mustaqil ta'lim	Jami
10	18	152	180

Fan bo'yicha mashg'ulotlarning joylashuvi:

Auditoriya vaqti: dars jadvaliga asosan

Talablar:

Fan uchun mas'ul kafedra: Veterinariya jarrohligi va akusherlik

Instruktor to'g'risida ma'lumot:

assistant X.H.Eshquvatov

Kafedra joylashgan joyi: SamDVMChBU, 3-o'quv binosi, 339-xona

Telefon: +99897-393-93-12 ish telefoni; mobil: +99893-720-51-41

eshquvatovxonkeldi@gmail.com Ish vaqti: Uchrashuvga ko'ra

I. Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga hayvonlarda uchraydigan xirurgik kasalliklarining kelib chiqish sabablarini aniqlash usullari va umumiy davolash tamoyillarini o'rgatish, xirurgik kasal hayvonlarni davolashda zamonaviy dori vositalar, asbob uskunalaridan foydalanish. Ishlab chiqarishda muayyan sharoitlarga mos holda yo'nalish profiliga mos bilim, ko'nikma va malakalarni shakllantirish.

II. Fanning vazifasi –talabalarni nazariy bilimlar, amaliy ko'nikmalar, hayvonlarni xirurgik kasalliklarni, hayvonlarda operatsiya o'tkazish bo'yicha nazariy bilimlar berish va amaliy ko'nikmalar hosil qilish, kasal va sog'lom hayvonlarda shakllantirish usullarni bajarishning samarali usullarini ishlab chiqishga uslubiy yondoshuv va dunyoqarashni shakllantirishdan iborat.

III. Fanni o'zlashtirish natijasida talaba:

- xirurgik kasalliklarida hayvonlar organizmida kechadigan murakkab umumiy va mahalliy patologik va fiziologik jarayonlarni aniqlash uchun xirurgiyaga oid o'quv-ilmiy dastur va adabiyotlarni;

– hayvonni davolaganda uning organizmi himoya–moslashuv reaksiyasini hisobga olib, etiotrop, patogenetik va boshqa davolash usullarini qo'llashni;

– hayvonlarning alohida a'zo va tizimlaridagi xirurgik kasalliklarining kelib chiqish turlari va xususiyatlarini aniqlashni *tasavvurga ega bo'lishi*;

- xirurgik kasalliklarning ishlab chiqarish jarayonida oldini olish va ularga qarshi kurashishning samarali yangi chora–tadbirlarini o‘tkazishni *bilishi kerak*;
- xirurgik kasalliklarga farqlovchi tashhis qo‘yish;
- xirurgik operatsiya o‘tkazishda kerakli usulni tanlash;
- xirurgik kasal hayvonlarni kuratsiya qilish;
- kasal hayvonni davolagandan keyin kelib chiqadigan asoratlarni oldini olish *ko‘nikmalariga ega bo‘lishi*;
- xirurgik kasalliklarga to‘g‘ri tashhis qo‘yish uchun umumiy va xususiy tekshirish usullarini qo‘llash;
- kasal hayvonni qabul qilish va rasmiylashtirish;
- operatsion usullar va dori vositalarni qo‘llash;
- ko‘p uchraydigan barmoq va ko‘z kasalliklarini davolash va oldini olish tadbirlarini tuzish va o‘tkazish;
- xirurgik asboblarni tartib va qoidalariga rioya qilib ishlatish *malakalariga ega bo‘lishi kerak*.

IV. O‘qitish usullari: Fanni o‘qitish jarayonida zamonaviy usulblardan foydalanish, sohadagi muammolarni ta‘limning ommaviy shakllari bilan bog‘lab, talabalarning nazariy bilimlarini amaliy mashg‘ulotlar, kurs ishlari orqali mustahkamlab borish lozim. “Veterinariya xirurgiyasi” fani talabalarga shikastlanishning hamma turlarini; hayvon organizmining shikastlovchi omillarga, jarohat va infeksiyaga qarshi javob reaksiyasini; klinik immunologiyasining ba’zi bir aspektlarini; etiologik va patogenetik davolash tamoyillarini; andrologiya, ortopediya va oftalmologiya kurslarini o‘zlashtirishda ayrim a‘zo kasalliklarining kechishini, oldini olish va davolashni; veterinariya tadbirlarini ishlab chiqarish texnologiyasiga halaqit bermasdan o‘tkazish yo‘llarini o‘rgatish. Ma‘ruza mashg‘ulotlarida ilg‘or pedagogik texnologiyalar foydalaniladi.

“Veterinariya xirurgiyasi” kursini loyihalashtirishda quyidagi asosiy konseptual yondoshuvlardan foydalaniladi:

Shaxsga yo‘naltirilgan ta‘lim.

Tizimli yondoshuv.

Faoliyatga yo‘naltirilgan yondoshuv.

Dialogik yondoshuv.

Hamkorlikdagi ta‘limni tashkil etish.

Muammoli ta‘lim.

V. Fanning tarkibiy tuzilishi:

5.1. “Klinik xirurgiya” fanidan rejalashtirilgan ma‘ruza mashg‘ulotlarining kalendar tematik rejasi

Ma‘ruza mashg‘ulotlarining:			
№	mavzulari	rejasi	soat
I-Modul. Kirish. Veterinariya xirurgiyasi fanining ruvojlantirish bosqichlari.			

		tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	
11.	Burun kasalliklari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
12.	Tish kasalliklari.	Referat yozib tayyorlash	6
13.	Yelinning xirurgik kasalliklari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
14.	Urug‘don kasalliklari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
15.	Tuyoq ichki strukturasi kasalliklari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
16.	Sklera va ko‘z ichki muhitlari kasalliklari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
17.	Yallig‘lanishni elektr toki va yorug‘lik bilan davolash.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
18.	Limfangit va limfonodulitlarni davolash.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
19.	Og‘iz bo‘shlig‘i kasalliklari	Referat yozib tayyorlash	6
20.	Siydik jinsiy a‘zolar kasalliklarini davolash.	Referat yozib tayyorlash	6
21.	Operatsion va tasodifiy jarohatlarni davolash tamoyillari.	Referat yozib tayyorlash	6
22.	Taqa turlari va ularning tuzilishi.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
23.	Sport va ishchi otlarni taqalash xususiyatlari.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
24.	Ko‘z qovoqlari	Adabiyotlardan	6

	qo'llash.		
7.	Novokain qamallarini qo'llash.	7.1. Novokainning ta'sir mexanizmi. 7.2. Qisqa va aylana novokain kamallarini qo'llash tartibi. 7.3. Gemo – novokain va antibiotik – novokain qamallari. Retseptlar yozish.	2
8.	Jarohatga birlamchi ishlov berish.	8.1. Jarohat yuzaki yoki chuqurligini aniqlash. 8.2. Jarohat yuzasi va ichini ko'zdan kechirish, paypaslab ko'rish tartibi.	2
9.	Termik va kimyoviy shikastlanishlarda dori vositalarini tayyorlash va ularni qo'llash.	9.1. Kuyishni klinik tekshirib, qiyosiy tashxis qo'yish. 9.2. Termik va kimyoviy kuyishlarni davolashni namoyish qilish.	2
Jami:			18

VI. "Klinik xirurgiya" fanidan rejalashtirilgan talabalar mustaqil ta'limining kalendar tematik rejasi

№	Mustaqil ta'lim mavzulari	Amalga oshirish mexanizmi	Hajmi (soatda)
1.	Dermatitlar	Referat yozib tayyorlash	6
2.	Ekzemalar	Referat yozib tayyorlash	6
3.	Qon tomirlari kasalliklari	Referat yozib tayyorlash	6
4.	Limfa tomirlari kasalliklari.	Referat yozib tayyorlash	6
5.	Asab tizimi kasalliklari.	Referat yozib tayyorlash	6
6.	Miozitlar.	Referat yozib tayyorlash	6
7.	Miopatozlar.	Referat yozib tayyorlash	6
8.	Xavfli o'smalar.	Adabiyotlardan tayyorlanib, topshiriqlarni bajarish	6
9.	Xavfsiz o'smalar.	Referat yozib tayyorlash	6
10.	Quloq kasalliklari.	Adabiyotlardan	6

1.1	"Klinik xirurgiya" faniga kirish, uning mohiyati, maqsadi va vazifalari. Shikast va shikastlanish to'g'risida tushuncha	1.1.1. Klinik xirurgiya fanining mohiyati, maqsadi va vazifalari. 1.1.2. Shikast va shikastlanish to'g'risida tushuncha, ulardan kelib chiqadigan iqtisodiy zarar. 1.1.3. Shikastlar tasniflanishi, hayvonlarda uchraydigan shikast turlari. 1.1.4. Sanoat-texnologik, ozuqali, ekspluatatsion, ot sporti, jinsiy, transport, harbiy shikastlanishliklar. 1.1.5. Shikast va shikastlanishliklarning oldini olish chora-tadbirlari va ularni o'tkazish bo'yicha tavsiyalar.	2
1.2	Shikastga qarshi organizmning umumiy va mahalliy javob reaksiyasi.	1.2.1. Shikastlanishga javoban organizmning neyro-gumoral reaksiyasi. 1.2.2. Shikastga javoban organizmning umumiy javob reaksiyasi: shok, kollaps, hushdan ketish. 1.2.3. Shikastga javoban organizmning umumiy javob reaksiyasi: yallig'lanish tushunchasi, yallig'lanish jarayonlarining tasnifi va tavsiflari. 1.2.4. Yallig'lanishning fazalari va bosqichlari. 1.2.5. Yallig'lanishni davolashning asosiy qoidalari va usullari: etiotrop va patogenetik terapiyalar.	2
2-modul. Xirurgik infeksiya			
2.1	Xirurgik infeksiya.	2.1.1. Xirurgik infeksiya to'g'risida tushuncha, uning rivojlanishida makro- va mikroorganizmlarning roli. 2.1.2. Xirurgik infeksiyaning tasniflanishi. Jarohatdagi mikroorganizmlarning rivojlanish bosqichlari: kontaminatsiya, mikroflora, infect. Infeksiyani rivojlanishi va uni yakka hokimligiga qarshilik qiluvchi himoya kuchlari. 2.1.3. Xirurgik infeksiyaning oldini olishning asosiy tamoyillari. Aerob	2

		jarrohlik infeksiyasi. Yiringli infeksiyaning asosiy shakllari – absess, flegmona: klinik belgilari, davolash. 2.1.4. Anaerob va cherish infeksiyalar: turlari, davolash, oldini olish tamoyillari.	
3-modul. Ochiq va yopiq mexanik hamda termik va kimyoviy shikastlanishlar			
3.1	Ochiq mexanik shikastlanishlar (jarohatlar).	3.1.1. Jarohat va jarohat kasalligi to'g'risida tushuncha. 3.1.2. Jarohatlar tasniflanishi, ularning etiologik omillari, patogenezi, klinik belgilari va morfologik tavsifi. 3.1.3. Jarohat biologiyasi: gidrotatsiya va degidrotatsiya davrlari. Jarohatning bitish turlari. 3.1.4. Jarohatlarni davolash: kimyoviy, fizik, mexanik, biologik antiseptikalar.	2
3.2	Yopiq mexanik shikastlanishlar	3.2.1 Terining anatom-fiziologik xususiyatlari. Lat yeyish tushunchasi, asoratlari. 3.2.2. Lat yeyish darajalari va morfologik tavsifi. 3.2.3. Gematoma va limfoekstravazatlar, ularning kelib chiqishi, rivojlanishi, klinik belgilari, oldini olish va davolash usullari. 3.2.4. Yopiq shikastlanishlarning oldini olish va davolash tamoyillari.	2
Jami:			10

5.2. "Klinik xirurgiya" fanidan rejalashtirilgan amaliy mashg'ulotlarining kalendar tematik rejasi

Amaliy mashg'ulotlarning:			
№	mavzulari	rejasi	soat
1.	Klinik xirurgiya ishi va yuritiladigan xujjatlar bilan tanishish.	1.1. Kafedra xirurgik klinikasining tarixi. 1.2. Olimlarning ishlari va adabiyotlar bilan tanishtirish. 1.3. Klinikada kasal hayvonlar bilan ishlashda xavfsizlik texnikasiga rioya	2

		qilish. 1.4. Kerakli hujjatlar bilan tanishish 1.5. Kasal hayvonlarni qayd etish jurnali 1.6. O'quv kasallik tarixini tahlil qilish.	
2.	Xirurgik kasal hayvonlarni klinik tekshirish usullari.	2.1. Kasal hayvondan anamnez olish. 2.2. Umumiy tekshirish usullari: kuzatish, paypaslash, passiv harakatlantirish. Perkussiya, auskultasiya. 2.3. Maxsus tekshirish usullari: tovon bo'g'imi artrozi (shpat)ga tekshirish, "tirsak" sinovi, "pona" sinovi, tuyoq qisqichini qo'llash, zond yordamida tekshirish, o'lchamlar olish.	2
3.	O'tkir aseptik yallig'lanishni sovuq va issiq muolajalar bilan davolash.	3.1. Aseptik yallig'lanishlar 3.2. Septik yallig'lanishlar 3.3. Yiringli yallig'lanishlar.	2
4.	Yarim o'tkir va surunkali aseptik yallig'lanishlarni davolashda massaj, yorug'lik nurlarini va parafin, ozekeritni qo'llash.	4.1. Parafinning tavsifi va ta'sir xususiyatlari. 4.2. Parafin bilan davolash tartibi. 4.3. Ozekeritni qo'llash tamoyillari va u bilan davolash tartibi. . Massaj turlari. Massaj yordamida davolash tamoyillari va uni qo'llash tartibi. 4.4. Solyuks va Minin lampalarining texnik tavsifi. 4.5. Solyuks va Minin lampalari yordamida davolash tamoyillari va ularni qo'llash tartibi	2
5.	Surunkali aseptik yallig'lanishlarni davolashda o'tkir qo'zg'atuvchi malham va linimentlarni qo'llash.	5.1. O'tkir qo'zg'atuvchi malham va linimentlarning tavsifi va ta'sir xususiyatlari. 5.2. O'tkir qo'zg'atuvchi malham va linimentlarni qo'llash tartibi. 5.3. Retseptlar yozish	2
6.	Surunkali aseptik yallig'lanishlarni davolashda kuydirish usullarini (termokauterizatsiya)	6.1. Termokauterlar turlari. 6.2. Termokauterizatsiyaning ta'sir mexanizmi. 6.3. Kuydirish usullari.	2